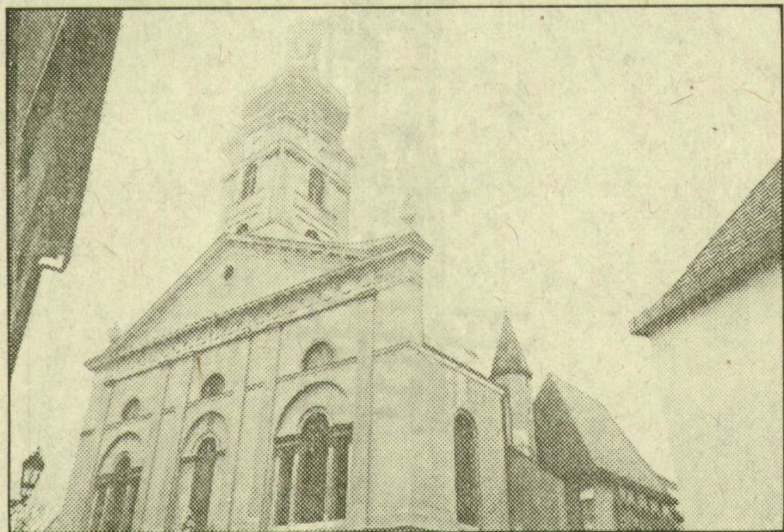

A TÖRTÉNELEMRŐL REGÉLNEK

A legrégibb győri épület

Vándor, ha a három folyó városába visz az utad, ballagi fel a Káptalandombra, állj meg a székesegyház előtt. A legrégibb győri épület akkor maga regéli el neked „önmaga viszontagságos történetét”. A Boldogasszony tiszteletére emelt székelyház egyidős a magyar katolicizmussal, hiszen első püspöki templomaink egyikének alapjait Szent István királyunk rakta le. Hartvik győri püspök idejében, 1100 körül már háromhajós bazilika, amely később megrongálódott, és csaknem teljesen elpusztult. Ugyancsak román stílusban a Pok nemzetségbeli Ómodé püspök építtette újjá a XIII. században. Kik varázsolták akkor újjá? Semmiféle adat nincs róla. Azt mondják, hogy a hazánkba telepített bencések vagy azok által képzett építők.

A város lakossága egyre növekedett, nagylucsei Dóczi Orbán győri püspök akkor mindössze a mai oldalajtóig terjedő templomot nagybővítette, gótikus stílusban átépítette. Akkor már két tornya volt, és az egyik legszebb magyar templomként emlegették.

A Kont nemzetségbeli Hédervár János győri püspök a XV. század végén déli oldalához egy kápolnát építtetett. Napjainkban Szent László-kápolna néven a győri székesegyház díszé és nevezetessége. A törökidülés újból csak pusztított az ősi templomon. Lőszerraktárnak, lőistállónak használták, az északi hajóját pedig fegyverraktárnak. Egyik tornya 1529-ben, a másik 1580-ban dőlt le, tűzvész, illetve robbanás következtében. A megrokkant templom csak a XVII. század elején fogadhatta újra a hívőket. Hethesi Pete Márton, majd utódja a püspöki székben, a híres Naphrági Demeter igyekeztek újjáépíttetni.

A romjaiban is megcsodált épületet 1639 és 1645 között Giovanni Battista Rava olasz építőmester — Draskovich György püspök megbízása alapján — renoválta. Az építéssel kötött szerződések a káptalan levéltárában megtalálhatók. Belőlük vannak bővebb ismereteink az eredeti, Szent István által épített templomról.

Rava mester munkája nyomán eltűntek a csúcsíves stílus elemei. A restaurálás a reneszánsz jegyében folyt tovább. A templom megnagyobbodott, mert a déli hajó apszisában lévő sekrestyét Rava megszüntette, az északi oldalhoz új sekrestyét építtetve. Szechenyi György püspök fejeztette be a Draskovich által megkezdett munkát, 1680 körül készült el a torony, amely azután a második világháború áldozata lett.

A barokk művészet tulajdonképpen a XVII. századdal veszi kezdetét hazánkban. Mindez meglátható a győri székesegyházon is. Azt mondják, a barokk építőművészet a reneszánsz stílus gazdagabb változata, ahol a szerkezeti elemeknek, az oszlopoknak s a párkányzatoknak is díszítő szerepük van. Zichy Ferenc püspök a barokk követelményeinek megfelelően az oszlopokat, a falakat színes márvánnyal borította. Akkor készültek a napjainkban is használatos padok, és a püspök akkor adott a kor egyik legnagyobb festőjének, Anton Franz Maulbertschnek megbízást a freskók,

valamint az oltárképek elkészítésére. Hefele Menyhért alakította ki végül a templom belsejét mai formájában a XVIII. században. A templomon 1908-ig semmiféle nagyobb átalakítási munkát nem végeztek. Szechenyi Miklós püspök szorgalmazására országos műemlékké nyilvánították.

Aigner Sándor tervei alapján Győrből elszármazott egyetemi tanár, Csányi Károly építész végezte 1910-ben az újabb restaurálást. A II. világháborúban megrongálódott székesegyház az állam, valamint a katolikus egyház anyagi támogatásával, az Országos Műemléki Felügyelőség irányításával épült újjá.

Kincseket, felbecsülhetetlen értékeket rejt a győri székesegyház. Közülük csak néhányat említünk. A leghíresebb a Hédervár-kápolnában őrzött, Szent László király her mája néven ismert ereklyetartó, amelyet Báthory Zsigmond fejedelem kancellárja, a későbbi győri püspök, a már említett Naphrági Demeter hozott Győrbe. A magyar ötvösművészet leghíresebb remekéről 1400 óta vannak írásos emlékeink. Egykoron a Kolozsvári testvérek keze munkáját vélték az ereklyetartóban felfedezni. Napjaink művészettörténészeinek viszont az a véleményük, hogy többször átalakították. Az aranyozott ezüst fejrész a XV. század elején, a sodronymáncos mellrész a XIV. században készülhetett, a többi része később, Prágában, a XVII. században. Tény, hogy Szent László szentté avatására készült a nagyváradi székesegyház számára. Onnan Gyulafehérvárra került, majd Győrbe.

A másik híres kincs az északi mellékhajó főoltárán, vastag ezüsteretben elhelyezett Könnyező Mária-kép, amelyet Lynch Walter báró, clomforthi püspök hozott Győrbe, a XVII. század derekán Írországból, mert a hitéhez ragaszkodó főpapot Cromwell Olivér üldözte. A főoltár evangéliumi oldalán áll a monumentális püspöki trón, amelyet a trónkárpittal együtt Mária Terézia pozsonyi koronázásán használtak. Gróf Zichy püspök vette meg, majd hozatta Győrbe.

Végül álljunk meg egy percre az északi hajó apszisának külső falánál. Oda építtették be a római korból származó úgynevezett Victoria-oltárt, és a Szíriából Győrbe helyezett római légio két emléktábláját.

IMRE BÉLA

A pohártól Nagyfaig, aztán merre...?

- Mit olvas?
- Ezt a könyvet. Nézze...
- Szereti a könyveket?
- Hát... ráérek, van időm.
- Mikor került Nagyfa?
- Még nincs egy hónapja.
- Honnan jött?
- Szolnok melletti faluból, Rákóczi falváról. Szolnokon dolgoztam, a Mezőgépnél targoncás voltam. S mielőtt bekerültem ide, felmondtam.
- Mit csinálnak itt magával?
- Akupunktúrásan kezelnek. A fülem körül szurkálnak.
- Fáj?
- Nem. Ez elviselhető. A másik az sokkal rosszabb.
- Milyen másik?
- Hát a kórházi elvonókúrán. Ott gyógyszer szedettek velem és inni kellett rá.
- Mit érzett akkor?
- Bevörösödtem, elkezdtem szédülni kegyetlenül, pedig csak egy gyűszűnyi bort nyeltem le. Aztán legutóbb meguntam, megutáltam az egészet, otthagytam a francba, megléptem a kórházból.
- Többször volt elvonókúrán?
- Négyyszer.
- Hogyan került Nagyfa?
- A sógornóm utaltatott be.
- Haragszik rá?
- Nem. Az utóbbi időben reggeltől estig piás voltam, állandóan veszekedtem az asszonnyal a két gyerek szeme láttára. A munkahelyen is szidtak, fenyegettek az italtért.
- Mennyit ivott naponta?
- Egy litert, néha több is elment. Pálínkából...

A nagyfai Munkaterápiás Alkohol-elvonó Intézet kórházi szobájában olvasgató középkorú férfi egy a 6–700 „nehéz ember” közül. Az ide bekerültek nagy többsége háromszor-négyyszer megjárta a kórházi elvonókúra poklát — sikertelenül. S ekkor következik a nagyfai intézet, ahova kétféle módon kerülhet be az alkoholista: polgári jogi úton vagy a Btk. alapján. Az előbbi többek között a közeli hozzátartozó vagy például a munkahely kezdeményezheti a tanács egészségügyi osztályon. Ezután ügyészi indítványra a bíróság határozattal elrendeli a nagyfai kezelést, ha már nincs remény arra, hogy a kórházi elvonókúrán az alkoholistát meg tudják gyógyítani.

A Nagyfa-ra kerülés másik útja a vétség vagy bűncselekmény elkövetésével kapcsolatos. Nem súlyos bűnelkövetésekről van szó, vagyis olyanokról, amelyeknél a büntetési tétel nem haladja meg a hat hónapot. Tehát ha valaki próbált lopást követni el vagy például garázdálkodott, s ez összefügg az italozó életmódjával (például bolti itallopás, gyermekirtási kötelezettség elmulasztása, munkakerülő életmód stb.), a bíróság ítélettel arra kötelezi, hogy a hat hónap helyett két évet Nagyfa-n töltsön, s munkaterápiát kezelést kap. A két évet egy év után fel lehet függeszteni, ha az erre kijelölt bizottság úgy ítéli meg, hogy az alkoholista meggyógyult, s kialakult a normális, kiegyensúlyozott életmódja. De sajnos nem ők vannak többen, hanem azok, akik a két évet „lenyomják” Nagyfa-n.

Raska Lászlóval, az intézet főigazgató főorvosával beszélgetésünk ele-

jén arról váltottunk szót, hogy a Nagyfa-ra került alkoholistáknak van-e reményük a gyógyulásra? Vagyis: az intézet lakói háromszori-négyeszeri elvonókúra után is pohárhoz nyúltak. Nagyfa meg tudja ezt akadályozni?

— Először a reményről, amit soha nem szabad feladni. Ismerek olyan alkoholistát, aki kilencszer volt elvonókúrán, s megjárta Nagyfat. A múltkor értesültem róla, hogy teljesen absztinens. Tehát vannak ilyenek is. A Nagyfa-ra került alkoholisták testi-lelki függőségi állapotban vannak az itallal, s ennek hiánya reakciót vált ki a szervezetükben bekerülésükkor. Van, akinél ez a reakció megszűnik, s van, akinél az italhoz való ragaszkodás erősebb, s mindent megtesz, hogy szeszhez jusson. Nyakába veszi a hárta, felkeres egy tanyát, italt kér vagy boltban szerzi be. Ezt a mindennapos harcot meg kell vívni.

— Hogyan?

— A kórházi kivizsgálással kezdődik, amely egy hónapig tart. Utána a betegek terápiás osztályokra kerülnek, ahol folytatódik a gyógyszeres kezelés, a pszichoterápiák, illetve megkezdődik a munkaterápia. Tehát munkánk folyamata: a biológiai kezelés, a pszicho-, szocio- illetve a munkaterápia.

— Milyen munkát végeztenek velük?

— A munkábaállító bizottság állapítja meg személy szerint, hogy ki mit csináljon. Természetesen figyelembe vesszük a szakképzettségüket, s azt, hogy korábban mivel foglalkoztak.

— A Nagyfa-ra kerültek között milyen arányban vannak szak-, betanított-, illetve segédmunkások?

— Heterogén az összetétel. A 6–700-as létszám másfél százaléka még mindig analfabéta, s ugyanennyi az értelmiségiek aránya. A fizikai dolgozók közötti megoszlás változó, de nincsnek „hátrányban” a szakmunkások, arányuk 50 százalékos.

Az intézet 720 hektáros területén az állampolgári célgazdaság üzemegységeként végeznek mezőgazdasági munkát. Búzáat, lóbabot, szóját, fehér- és fűszerpaprikát termesztnek. Emellett ipari bér munkát is végeznek szegedi és vásárhelyi gyáraknak. Az intézet lakói naponta 8 és fél órát dolgoznak, s tekintettel arra, hogy nem állnak munkaviszonyban az intézettel, munkabér helyett munkadíjat kapnak a büntetésvégrehajtási gyakorlat szerint. Ez nem nagy tarifa, évente mintegy 35 ezer forint. Ez az összeg nem marad meg tisztán nekik, naponta 43 forintot kell fizetniük a szállásért, étkezésért, ruháért.

S ha becsületesen dolgoznak, élnek, bizonyos időnként hazamenhetnek. Előfordul, hogy ittasan, más esetben késve jönnek vissza, pedig nem éri meg nekik, mert ilyenkor a „bizonyos idő” jócskán meghosszabbodik. S otthon általában hiányozni akart, ha még megmaradt a családi háttér. Amikor bekerülnek Nagyfa-ra, a család egy időre hiánylegzik. Aztán elkezdi otthon hiányozni az apa, a férj, s a kereső ember. Mert az egy főre jutó évi 35 ezer forintból lejön a napi 43 forint, s a fennmaradó keresetből levonható gyerektartás így lényegesen kevesebb, mintha otthon keresett volna. Sok család számára ez is nyereség, különösen, ha

bekerülés előtt nem volt a betegnek állandó munkaviszonya, nem fizette a gyerektartást.

— Letelik a két év, mehet haza a volt alkoholista. Ide tehetjük a volt szót?

— Távozásuk után két év múlva végünk összegzést a lakóhelyek szerinti tanácstól kapott visszajelzések alapján. Eszerint a nagyfai lakók 20 százaléka marad absztinens, 20 százaléka javult állapotú. Tehát körülbelül 50 százalékos eredménnyel dolgozunk. de az idő múlik, az eredmény kopik. Szóval „nehéz emberek...”, de különbözőek szándékban, akaratban és ez kinél-kinél a kezelés eredményességében is megmutatkozik. Gyógyulás lesz annak, aki ezt őszintén akarja és vállalja, s kudarc, eredménytelenség annak, aki a lehetőséget nem ismeri fel és elhárítja vagy elutasítja.

Napok múlva távozik véglegesen Nagyfáról S. Zoltán. Kezdetben a műszerraktárban anyagkiadó volt, aztán a könyvtárba került.

— Az Ózdi Kohászati Művekben dolgoztam 1957 óta. 1965-ig a külföldről beérkező anyagok átvéője voltam. Ingáztam Ózd, Budapest, Záhony között. Hetekig otthonról távol, a kiküldetési pénz a zsebben, amiből eleinte a fele elment pálinkára. 1965-ben a durvahengermű számítógép központjába kerültem programozónak. Ehhez Pesten el kellett végezni egy felsőfokú továbbképzőt. Tíz évig a gyár pártbizottságának tagja voltam. Aztán kizártak a pártból.

— Miért?

— Mert az egy-két deciből egy liter pálinka lett naponta. Erkölcseileg nullává váltam. Ha valamiért szóltam, valamit kifogásoltam a munkahelyemen, nyomban a fejemre olvasták: „mit akadákoskodsz, te piás...” Ha valamibe nem egyeztem bele, elhívtak egy felesre, öt-hat-nyolc-tíz lett belőle, s utána azt mondtam: a fene bánja.

— Volt elvonókúrán?

— Négyyszer. Nem tudtam abbahagyni, s ezért csak magamat okolhatom. Elváltam, két nagy fiam van.

— Milyen volt a nagyfai élet?

— Nekem nagy szerencsém volt, hogy a könyvtárba kerültem. A könyvek nem beszélnek vissza. De az intézetben másutt nem könnyű az élet. Mindenki magával hozza a rossz természetét, ami itt még elviselhetlenebbé válik, mert hiányzik a hosszú évek alatt megszokott ital mámora. Így aztán szidják egymást, gyűlölködnek, veszekednek.

— Visszamegy Ózdra?

— Soha. A környékére sem. Félek, hogy... folytatódik. Itt az intézetben az alkoholelles klub titkára vagyok. Az országban sok klubtárs ismerősöm van, akik segítenek állást keresni valahol.

— Nem nyúl pohárhoz többé?

— Azt nem mondom, hogy soha nem iszom meg egy pohárral. De tudom, hogy egy pohár után jön a második, a harmadik és újabb. Ezért nagyon kell vigyáznom. Nagy önére van szükség, különben kezdődik minden előlről, aminek kötél vagy nem is tudom mi a vége...

TARNAI LÁSZLÓ

